

te, aplecate spre rafinamentul introspecțiilor. În fine, *Tier Mon* mai face un pas în investigație, atacând „individul social”, omul confruntat cu mașina, cu uzina. Rezultă o lume crepusculară, în imagini crude, brutale, de oameni spânzurați și încarcerati, supliciați de ceilalți sau de ei înșiși. Pe tot parcursul este omniprezentă polaritatea vieții și morții în care, sfîrtecat, omul se agață, își apără pielea, luptă pentru supraviețuire, hrănit de o inepuizabilă ardoare de a trăi. Autorii acestui teatru, adolescenți la căderea dictaturii franchiste, au fost printre cei dintîi care s-au aruncat a corp **perdu** în oceanul necunoscut al libertății. „Spectacolele pe care le facem ar fi fost de neimaginat sub Franco. Am fi fost arestați imediat”.

ANDREI MIHAIL

JOHN ELSOM: UN DRUM CARE DUCE SPRE TEATRU

Această încercare de portret s-ar mai fi putut numi „Rolul social al criticului de teatru”. John Elsom nu este un critic teatral preocupat numai de consemnarea punerilor în scenă ale autorilor clasici sau contemporani. Experiența i-a format un **mod** de a aprecia spectacolul teatral: în acest act de evaluare, de gândire continuă asupra diverselor componente implicate de evoluția fenomenului scenic, criticul britanic mizează mult pe competență, pe limbaj și, surprinzător poate, pe valențele literare ale actului critic.

Autoritatea sa, mai exact prestigiul critic l-a dobîndit în cursul anilor '60—'70 cînd scria la *Listener*, perioadă în care a publicat cîteva cărți de rezonanță: *Theater Outside London*, *Erotic Theater*, faimoasa *Post-war British Theater* și, în colaborare cu Nicholas Tomalin, *The History of National Theater*. Avea 35 de ani cînd i-a apărut prima carte și cînd, după cum spune el, „simți că viața ți se scurge”. După scrierea acestor cărți, la sfîrșitul anilor '70, apreciază, în urma unui examen cuprinzător, că „dezvoltarea teatrului britanic are loc pe un drum greșit”. „Mișcarea teatrelor de repertoriu și fenomenul **Fringe** (teatrele marginale — M.P.) au fost sacrificate pentru crearea a două mari centre teatrale: Royal Shakespeare Company și National Theatre”. Faptul determinat de motive financiare, dar nu numai, a avut repercursiuni asupra dezvoltării celorlalte teatre care s-au văzut lipsite la un moment dat de unii dintre cei mai buni actori. Ideea care a orientat fenomenul — „trebuie să avem, în Marea Britanie, cel mai bun teatru” — i se pare greșită „pentru că excelența teatrului nu constă în asta”. Exemplul pe care îl evocă, celebrul Bush Theatre (situat într-o periferie londoneză, la etajul unui **pub** în care ești obligat să intri ca să poți urca la mica sală, de cîteva zeci de locuri, a teatrului unde se joacă pe o scenă de cel mult 8 metri pătrați piese cu cîteva personaje), al cărui președinte de onoare a fost ales de mulți ani, demonstrează că, numai cu cîteva mijloace, se poate face un teatru excelent.

Ceea ce crede că este important, însă, nu ține de mijloace, ci de contactul cu un proces — pe care teatrul îl impune prioritar față de celelalte arte — unde „oamenii încearcă să afle valoarea propriei lor vieți”. De aceea, consideră John Elsom, „e vital pentru societate ca acest proces să fie deschis, continuu”.

Gîndurile în legătură cu această perspectivă asupra fenomenului teatral și cultural l-au determinat pe John Elsom, în ciuda timidității manifestate din acea perioadă, să devină un politician cultural al Partidului Liberal, purtător de cuvînt al său în probleme de concepție a platformei culturale. Amuzat, John Elsom își aduce aminte că în copilărie statura și dicția dificilă („simțeam că limba mi-era mai mare decît gura”), nu anunțau nici într-un caz evoluția sa de mai tîrziu. Cu o oarecare tristețe recunoaște că de zece ani nu a mai scris cărți, părăsind confortul studiului pentru a deveni orator, în favoarea influențării și călăuzirii oamenilor spre actul de cultură.

Și totuși nu a încetat să scrie. Piese de teatru (!), romane, la care se adaugă o activitate didactică în cadrul unei școli superioare de dramă (în 1986 la Barbi-can Center din Londra). I-ar placea să aibă o existență liniștită. Cînd spune care îi este, în general programul zilnic, îmi dau seama că „liniște” e un cuvînt cu valoare relativă. Se apucă de lucru după 7 dimineața pînă la 12. După o pauză, adesea înregistrează la radio sau la televiziune, iar seara e la teatru. A lucrat vreo cîteva ani și la studiourile britanice ale lui **Paramount**. Își aduce aminte de acea perioadă în care se ocupa de clasificarea filmelor după ce decidea care este punctul de vedere asupra vinzării lor (în funcție de actori, de gen, de categoriile de vîrstă ale publicului etc.).

O concepție proprie a actului de cultură, a teatrului ca modalitate excelentă de comunicare între oameni, o viziune largă a raporturilor de dependență între civilizație și cultură, exprimate și în scris, și în cuvîntări sau prelegeri, l-au impus de mai multă vreme în cultura teatrală britanică. Ales președinte al Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru (AICT), John Elsom îi expune lim-

pede rosturile și posibilele dezvoltări. Între acestea: favorizarea schimburilor culturale între diferite țări, realizarea unor **data-bases** naționale (baze de date, informații) pentru concentrarea, prelucrarea și difuzarea către țările membre ale AICT a informațiilor specializate asupra întregului fenomen teatral. Își dă seama că înființarea acestor baze de date naționale cere timp, bani și o concepție unitară asupra limbajului care urmează să fie folosit în procesul de prelucrare pentru computer.

În legătură cu importanța, eficiența și valoarea acestor mijloace moderne de stocare, prelucrare și difuzare a informației specializate nu mai e nevoie să spun decît că, pe bună dreptate, lui John Elsom și AICT li se par fundamentale. Sarcina AICT este — și asta ar fi un pas uriaș — să înceapă construcția acestor baze de date. Îmi dau seama, ascultîndu-i proiectul, că asumarea poziției de lider al AICT înseamnă și o gîndire personală asupra rolului social al teatrului în cultura contemporană.

Criticul teatral, care scrie pentru reviste din Marea Britanie și S.U.A., autorul de cărți, profesorul, animatorul (prin prelegeri și conferințe) al unor teatre de amatori din diverse cartiere londoneze, este și un londonez tipic, în măsura în care aceasta presupune o dinamică acceptare a relației sale particulare cu un mediu în continuă schimbare. Modul său dialogal nu este al afirmațiilor tranșante, impuse fără posibilitate de replică. Dimpotrivă, invită, prin dialog deschis — așa cum a procedat cînd conducea seminare internaționale ale tinerilor critici de teatru — la dezvoltarea unui **punct de vedere** coerent. Este un adept al mai ieftinicii mai degrabă decît al pozitivismului. Ca și în cărțile sale, John Elsom este și în vorbire un personaj cu umor (britanic, evident!), cu o originalitate neostentativă. Este, de fapt, un critic teatral cu vederi largi asupra contextului cultural în relație cu determinările sale politico-economice, provenite dintr-un profund proces de **formare a experienței**. Pentru John Elsom drumul care duce spre teatru este, în același timp, și un drum care se deschide spre cultură.

MARIAN POPESCU

